

**СТИЛЬЛӘР СИТУАЦИЯСЕ**

«Вертикаль» яктан стильләр . . . . .	90
Өч стильнең өч төрле сөйләм үзенчәлеге . . . . .	94
Күнегүләр . . . . .	99

**ЭТИК СИТУАЦИЯ**

Кече яшьтәге мәктәп балаларын сөйләм әдәбенә өйрәтү . . . . .	109
Эти-эниләр, әби-бабайлар белән сөйләшү әдәбенә өйрәтү . . . . .	110
Күрше-күлән белән сөйләшү әдәбенә өйрәтү . . . . .	121
Дус-иптәшләр белән сөйләшү әдәбенә өйрәтү . . . . .	130
Кешегә эндәшү (мөрәҗәгать) сүзләренә өйрәтү . . . . .	137
Авыру-сырхаулар белән сөйләшү әдәбенә өйрәтү . . . . .	142
Сөйләм әдәбе гыйбарәләре . . . . .	147
Кешене мактау гыйбарәләренең ситуацияләргә һәм стиль- ләргә бәйле төрләре . . . . .	147
Кешене мактау сүзләре . . . . .	148
Мактау сүзләренең стильләре . . . . .	151
Кешене мактауда кулланыла торган сүзтезмәләр һәм фра- зеологизмнар . . . . .	152
Кешене мактау җөмлеләре . . . . .	155
Мактау җөмлеләренең төрләре . . . . .	156
Мактау җөмлеләренең стильләре . . . . .	158
Әдәби телдә мактауга җавап гыйбарәләре . . . . .	161
Исәнләшү гыйбарәләренең ситуацияләргә һәм стильләргә бәйле төрләре . . . . .	163
Хәзерге татар әдәби телендә исәнләшү гыйбарәләре . . . . .	165
Исәнләшкәндә, кызыксыну көчәйтелгән сораулар кую . . . . .	169
Сәламләшү гыйбарәләренең стильләре . . . . .	172
Сәламгә җавап гыйбарәләре . . . . .	175
Гафу үтенү гыйбарәләре, аларның ситуацияләргә һәм стиль- ләргә бәйле төрләре . . . . .	178
Гафу үтенү сүзләре һәм аларның чыганакалары . . . . .	179
Гафу үтенү гыйбарәләренең стильләре . . . . .	184
Гафу үтенүне белдерә торган архаик гыйбарәләр . . . . .	188
Хәзерге татар әдәби телендә гафу үтенү фигыльләренең мор- фологик үзенчәлекләре . . . . .	189
Гафу үтенүне белдерә торган микротекстлар . . . . .	192
Гафу үтенүгә җавап гыйбарәләре . . . . .	194
Яхшы теләк гыйбарәләренең ситуацияләргә һәм стильләргә бәйле төрләре . . . . .	199
Тормышның төрле ситуацияләрендә яхшы теләк гыйбарә- ләре . . . . .	199
Борынгы теләкләр . . . . .	204
Яхшы теләккә җавап сүзләре . . . . .	206
Яхшы теләкләрнең стильләре . . . . .	208
Күнегүләр . . . . .	210

**Эчтәлек**

Сүз башы . . . . .	3
Сөйләмгә мөнәсәбәтле ситуациялар һәм аларның төрләре . . . . .	5

**ТЕЛГӘ-СӨЙЛӘМГӘ МӨНӘСӘБӘТТӘ  
ТОРМЫШ СИТУАЦИЯСЕ**

Кешенең сөйләмендә тормыш ситуациясе чагылыш таба . . . . .	9
Тормыш ситуациясе сүзгә шартлы билгегә әверелдерә һәм сүзгә семантик структурасын формалаштыруга йогынты ясы . . . . .	12
Ситуацияләргә махсус бутаулар һәм тапкыр җаваплар . . . . .	19
Иҗтимагый ситуацияләргә бәйле рәвештә сүзлек составын- дагы үзгәрешләр . . . . .	25
Җәмгыятьтәге үзгәрешләр сүзгә орфоэпиясенә һәм орфо- графиясенә йогынты ясы . . . . .	29
Күнегүләр . . . . .	32

**СӨЙЛӘМ СИТУАЦИЯСЕ**

Кеше сөйләмдә ачыла . . . . .	40
Сөйләүченең әдәп тәрбиясе, сүз зәвегы сөйләмендә күренә . . . . .	40
Сөйләүченең темпераменты сөйләмендә күренә . . . . .	41
Сөйләүченең хисси халәте сөйләмендә ачык күренә . . . . .	41
Сөйләүченең иҗтимагый-социаль хәле сөйләмендә сиземләнә . . . . .	42
Сөйләүченең физик хәле, яшь үзенчәлеге сөйләмендә кү- ренә . . . . .	43
Сөйләүченең җенесе сөйләмгә йогынты ясы . . . . .	45
Сөйләүченең һөнәре сөйләмендә күренә . . . . .	45
Сөйләүченең берничә рольгә керүе . . . . .	47
Сөйләүченең милли үзенчәлеге сөйләмендә күренә . . . . .	47
Сөйләүченең дингә мөнәсәбәте сөйләмендә күренә . . . . .	49
Тыңлаучының үзенчәлекләре дә сөйләмгә йогынты ясы . . . . .	53
Сөйләмдә тема, аның үзенчәлекләре . . . . .	59
Урын төшенчәсе һәм аның сөйләм агышына йогынтысы . . . . .	62
Вақыт төшенчәсе һәм аның сөйләмдәге роле . . . . .	66
Сөйләмнең максаты һәм аның сөйләмдә роле . . . . .	72
Сөйләмнең сәбәбе һәм аның сөйләмдә роле . . . . .	74
Күнегүләр . . . . .	77

## ПСИХОЛОГИК СИТУАЦИЯ

Сөйләм — катлаулы психологик күренеш . . . . .	219
Психологик халәтнең сөйләмгә йогынтысы . . . . .	220
Сөйләүченең эчке халәтен белдерүдә интонацион бизәкләр . . . . .	226
Сүзнең аваз яңгырашына психологик халәт йогынтысы . . . . .	231
Сөйләмдә аваз яңгырашының тыңлаучыга психологик йогынтысы . . . . .	234
Текстның аваз яңгырашына куела торган таләп — сөйләм культурасы таләбе ул . . . . .	238
Шигъри жанрда аваз яңгырашының психологик йогынтысы . . . . .	243
Сөйләмнең телдән башка аңлашу чаралары . . . . .	254
Сәнгатьле сөйләм . . . . .	265
Күнегүләр . . . . .	274

## ТЕЛ СИТУАЦИЯСЕ

Телебезнең төп фонетик кануннары. Орфоэпия һәм орфография . . . . .	293
Сингармонизм. Әдәби әйтеш һәм язылыш мәсьәләләре . . . . .	293
Алынма сүзләргә кушымчалар ялгау мәсьәләсендәге проблемалар . . . . .	296
Аккомодация. Орфоэпия һәм орфография мәсьәләләре . . . . .	303
Редукция һәм орфография . . . . .	308
Сузык өстәлгә бәйлә орфография мәсьәләләре . . . . .	311
Киң сузыкларның тараюына һәм тар сузыкларның киңәюенә бәйлә орфография мәсьәләләре . . . . .	315
Тартыкларның охшашлануы һәм орфоэпия, орфография . . . . .	320
Яңгыраулык-саңгыраулык ассимиляциясе . . . . .	320
Борын ассимиляциясе . . . . .	324
Ирен ассимиляциясе . . . . .	327
Аңкау ассимиляциясе . . . . .	328
Өрелмәле ассимиляция . . . . .	331
Кече тел — тел арты тартыклары охшашлану . . . . .	332
Диссимиляция . . . . .	333
Хәзерге татар әдәби теленең орфография принциплары . . . . .	336
Әдәби әйтешкә һәм язылышка йогынтылар . . . . .	343
Лексика һәм сөйләм культурасы . . . . .	375
Синонимнар һәм аларның төрләре . . . . .	375
Сүзгә-сүз синонимнар . . . . .	376
Грамматик синонимнар . . . . .	377
Лексик-грамматик синонимнар . . . . .	378
Синонимнар һәм сөйләм культурасы . . . . .	378
Синонимнарны кулланды хаталар . . . . .	380
Антонимнар һәм сөйләм культурасы . . . . .	383
Антонимнарның төрләре . . . . .	383
Контекстуаль антонимнар . . . . .	385
Антонимнарның синтаксик бәйләнеше . . . . .	386

Антоним гыйбарәләрдән стилистик файдалану . . . . .	388
Оксюмороннар һәм сөйләм культурасы . . . . .	391
Оксюмороннарның стилистикасы . . . . .	392
Оксюмороннар кулланылышының стилистик максаты . . . . .	393
Күпмәгънәле сүзләр һәм сөйләм культурасы . . . . .	395
Фразеологизмнар . . . . .	402
Фразеологизмнарның стилистикасы . . . . .	403
Алынма сүзләр . . . . .	406
Калькалар . . . . .	409
Омонимнар һәм охшаш яңгырашлы сүзләр . . . . .	412
Татар телендә охшаш яңгырашлы сүзләр . . . . .	414
Үз сүзләребез арасында паронимнар . . . . .	415
Гарәп-фарсы алынмаларында паронимнар . . . . .	423
Парономаслар . . . . .	427
Сөйләмдә грамматик төгәлсезлекләр . . . . .	433
Күнегүләр . . . . .	440

## ЛОГИК СИТУАЦИЯ

Логик һәм психологик ситуацияларнең кушылып китүе . . . . .	469
Сөйләмдә логиканы махсус (стилистик максатта) бозу . . . . .	469
Читләтеп әйтүләрдә логика махсус бозыла . . . . .	474
Сөйләмгә этәргеч бирә торган гыйбарәләр . . . . .	484
Укытучының стимул гыйбарәләре . . . . .	489
Күнегүләр . . . . .	492
«Табышмак табу» уены өчен сценарий . . . . .	503
Йомгак . . . . .	509
Библиография . . . . .	513